

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Pedagogická fakulta
Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Prevence sociálně patologických jevů na Základní škole
Prevention of socially pathological effects in Elementary school

Bakalářská práce

Vypracoval: Radim Vamberský
Studijní obor: Vychovatelství
Kombinované studium
Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Jiří Dvořáček, CSc.

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením
Doc. PhDr. Jiřího Dvořáčka, CSc. V práci jsem použil informační zdroje
uvedené v seznamu.

V Praze dne

.....

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, Doc. PhDr. Jiřímu Dvořáčkovi, CSc., za odborné vedení práce a determinaci. Mgr. Lence Bogvajové za ochotu, pomoc a podporu.

OBSAH

Úvod	8
1. Cíle práce	9
1.1. Historický a filozofický vývoj morálky a etiky	9
1.2. Vymezení pojmů	11
1.2.1. Sociálně patologické jevy	11
1.2.2. Sociální deviace	13
1.2.3. Sociálně patologické jevy mládeže	14
2. Prevence sociálně patologických jevů	15
2.1. Výzkumy sociálně patologických jevů v ČR	15
2.2. Platné předpisy pro oblast sociálně patologických jevů	17
2.3. Prevence sociálně patologických jevů	19
2.3.1. Primární prevence	22
2.3.2. Cílové skupiny	23
2.3.3. Preventivní programy	25
2.4. Systém prevence v ČR	30
2.5. Prevence ze strany Policie ČR	33
3. Výzkumná část	37
3.1. Cíl výzkumu	37
3.2. Výzkumný soubor a průběh výzkumu	37
3.3. Výzkumné metody	38
3.4. Analýza výzkumného materiálu	40
4. Shrnutí	56

5. Vlastní praktická zkušenost	59
Závěr	62
Použitá literatura	65
Internetové odkazy	66
Přílohy	67

Anotace

Práce je zaměřena na oblast prevence sociálně patologických jevů na základní škole neboť právě ona má velký vliv na dospívající mládež. Stěžejním bodem práce bylo zjištění úrovně prevence sociálně patologických jevů na jednotlivých školách. Pro srovnání byl proveden výzkum na vybraném vzorku základních škol městského a vesnického typu. Z metodologického hlediska byl použit nestandardizovaný dotazník pro pracovníky vybraných základních škol. Výzkumná část byla rozšířena o vlastní praktickou zkušenost autora při provádění prevence u žáků 1. až 9. třídy ZŠ.

Summary

The thesis is focused on sphere of the prevention of socially pathological effects in elementary school because only her has a great influence on teenagers. The main point of the study was to examine the level of prevention of socially pathological effects in individual schools. For comparison was made on Forcomparison, was made an research on a chosen sample of primary schools on urban and village type. According to methodological terms, was used substandard questionnaire used for personnel of selected primary schools. The research part was expanded to include the author's own practical experience in the implementation of prevention for children from 1 to 9th class of primary school.

Úvod

Již několik let pracuji jako policista Služby pořádkové a železniční policie na Místním oddělení policie Vysočany v Praze 9 - Vysočanech. Protože jednou z náplní mé práce je zpracování nápadu trestné činnosti, dostávám se často do kontaktu s mladistvými „pachateli“, v některých případech dokonce s pachateli z řad nezletilých osob. Tyto skutečnosti mě inspirovaly k vytvoření práce na téma Prevence sociálně patologických jevů na Základní škole.

Žijeme v době prudkých a obtížně předvídatelných společenských změn, které se netýkají jenom naší země. Vedle nenápadných, ale pronikavých změn podmínek každodenního života – technických, politických, společenských i lidských – jsou tu velké procesy evropské i globální, které působí na celou osobnost člověka, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu. V důsledku toho nejenom v naší republice, ale i v okolním světě vzrůstá míra násilí, agresivity, zločinnosti a kriminality nejrůznějšího druhu. Lidé tak ztrácejí vnímavost a citlivost k bezpráví a násilí, které je na denním pořádku. S tím souvisí vzrůstající napětí v sociálním prostředí, které ovlivňuje způsoby řešení různých problematických situací, do nichž se člověk dostává. Na aktuálnosti tohoto tématu dodává překotný celospolečenský vývoj.

Úvod práce se věnuje historickému a filosofickému vývoji morálky a etiky, prvotnímu vzniku vztahů a pravidel chování mezi lidmi navzájem. Následující část se zabývá sociálně patologickými jevy, vymezeními jednotlivých jevů, příčinami jejich vzniku, preventivními programy a dosavadnímu výzkumu v této oblasti. V další části je popsána metodika, výsledky a analýza výzkumu provedeného na vytipovaných základních školách. V závěru je uveden subjektivní pohled s vlastní zkušeností a následné posouzení efektivity probíhající prevence.

1. Cíle práce

- a) Zjistit úroveň prevence sociálně patologických jevů na jednotlivých školách
- b) Zjistit šíři a formu využití externích programů prevence a spolupráce škol s ostatními institucemi na prevenci sociálně patologických jevů
- c) Porovnat úroveň prevence sociálně patologických jevů mezi jednotlivými typy škol

1.1. Historický a filosofický vývoj morálky a etiky

Morálka (z lat. *moralitas*, správné chování) znamená celkovou představu správného jednání ve společnosti. Od pravidel zdvořilosti se liší tím, že se týká věcí závažných a podstatných, na druhé straně od práva se liší tím, že se nedá soudně vymáhat a na její porušení nejsou sankce. Používá se ve dvojím významu: znamená to, co je z vnitřního přesvědčení správné nebo naopak nepřijatelné, dále je to pojem pro to, čím se členové určité společnosti nebo skupiny fakticky řídí, co jejich společnost vyžaduje a co naopak odmítá. Tradiční morálky se opíraly o náboženskou autoritu a obvykle obsahovaly i příkazy týkající se vztahu člověka k Bohu nebo božstvům. Teprve když vznikaly společnosti kulturně a nábožensky smíšené, hledali filosofové způsoby, jak morálku založit bez této náboženské opory, aby mohla být všem společná. Ze společných mravů a morálky postupem času vzniklo právo a to tak, že složitější společnosti začaly mravy a morálku kodifikovat a následně vymáhat prostředky státní moci. (<http://cs.wikipedia.org/>)

Etika (z řeckého *ethos*, mrav) je filozofickou disciplínou, která zkoumá morálku, nebo morálně relevantní jednání a jeho normy. Etika se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která

je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, příp. usiluje morálku zdůvodnit. V antice etika nejen odpovídala na otázky, co je dobré a co je špatné, ale jednalo se o teorii způsobu lidského života. Ve středověku Tomáš Akvinský rozvinul etiku na základě přirozeného zákona. Vycházel z křesťanské tradice a podařilo se mu podložit křesťanskou etiku racionálními základy. Každá věc sleduje účel, a naplnění tohoto účelu je dobré. V etice hraje významnou roli svědomí. V křesťanském pojetí je to zákon vepsaný Bohem do lidských srdcí. V sekulárním pojetí je svědomí založeno na svobodě a poznání dobra a vychází z toho, co nás naučila společnost. Svědomí je vysoce univerzálním činitelem a vytváří základ mravní argumentace napříč kulturami. (<http://cs.wikipedia.org>)

Sociální pohled na člověka na přelomu tisíciletí přináší fakt, že veškeré velké a rozsáhlé vize, které byly doprovázeny revolucemi a válkami, ztroskotaly. Současnou společnost charakterizují dva obecnější momenty. Je to individualismus a dynamismus. Individualismus, pramenící v antické inspiraci renesance, narůstá v současné době až obludných forem, kdy získává výraz v přemrštěné a nevyvážené touze po osobní svobodě, individuálních lidských právech, ekonomickém sobectví, až po atomizaci společnosti. Tento individualismus nabývá namnoze až formy titanismu. Tento moderní titanismus lze uvést do nové souvislosti – je u kořene všech revolučních snah nikoli přizpůsobovat se existujícímu, nýbrž měnit vše naráz, přetvářet člověka i společnost. Dynamismus je vnímán jako vnitřní tendence společnosti (civilizace) k samovývoji. Sociální a ekonomický dynamismus vede k neustálému urychlování vývoje a strhává ke stále větší dynamice i jednotlivce. Od poloviny 20. století je urychlování vývoje stále prudší, probíhá ve stále strmější exponenciální křivce. Člověk mu nemůže stačit, stává se pro něj zdrojem stále silnějších stresů. (Mühlpachr, 2009)

Člověka charakterizuje mimořádná plastičnost. Na rozdíl od živočichů vybavených k životu určitým způsobem a přizpůsobených pro určité prostředí, může člověk žít mnoha různými způsoby a v nejrozmanitějších

prostředích, pro každé z nich se však musí tento způsob života nejprve naučit, tj. tvořivě převzít jako kulturu od své rodiny a společnosti. (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001)

1.1. Vymezení pojmů

Porozumět tomu, co je abnormální je možné pouze tehdy, pokud máme vymezeno, co je normální. Všeobecně lze konstatovat, že za normální je smysluplné pokládat sociální jevy a procesy, ale i sociální situace, které umožňují člověku takové životní projevy, které jsou výsledkem konsenzu a nepotřebují vždy znovu a znovu zvláštní argumentaci pro vlastní zdůvodňování. Normalita bude mít proto svoji subjektivní, statistickou, antropologickou a sociokulturní dimenzi.

1.1.1. Sociálně patologické jevy

Sociální patologie je souhrnný pojem pro označení chorobných, nenormálních, všeobecně nežádoucích společenských jevů. Patří sem i sankcionované formy deviantního chování, rovněž studium příčin jejich vzniku a existence. Pojem začal používat významný anglický filozof a sociolog Herbert Spencer, jeden ze zakladatelů pozitivismu ve společenských vědách a zastávce evolucionismu. Spencer hledal paralelu mezi sociální a biologickou patologií, a to v oblasti biologického a sociálního organismu. Spencerovský biologismus je hlavní příčinou pozdějšího zamítání pojmu sociální patologie a jeho nahrazování pojmem sociální deviace. (Mühlpachr, 2001)

Francouzský myslitel a průkopník moderní sociologie Émile Durkheim považoval sociální patologii za vědu o chorobách a nepříznivých skutečnostech, činech a chování, které se odchyluje od stanovených norem,

ale současně jsou organickou součástí, komponentou sociálního života. (<http://cs.wikipedia.org/>)

Termín sociální patologie použil už český sociolog Arnošt I. Bláha, který zdůrazňoval poruchy sociálních procesů a sociálních zařízení. Sociálně patologické teorie vycházejí nejčastěji z předpokladu, že ve společnosti existují dlouhodobé strukturální nedostatky, které členy společnosti postihují různě, nerovnoměrně. Sociální patologii se často vytýká, že je popisná, že je pouze sbírkou sociálních problémů. (<http://cs.wikipedia.org/>)

S termínem sociální patologie se setkáváme ve specifických významech od doby Ericha Fromma a tzv. Frankfurtské školy. Podle této teorie představuje sociální patologie nejen problém duševního zdraví jednotlivce uprostřed společnosti, který se neumí přizpůsobit, ale i patologický stav celé (západní) společnosti. (<http://cs.wikipedia.org/>)

Sociálně patologické jevy mají všechny známky sociálních jevů včetně nadindividuálnosti. Znamená to, že existují nezávisle na tom, zda si je subjekt, jednatel, uvědomuje či nikoliv. Metody výzkumu v oblasti sociálně patologických jevů považujeme za významné, ne však za samostatné a už vůbec ne za výlučné metody sociálně patologického výzkumu v oblasti sociální patologie ve smyslu návratu k durkheimovskému antipsychologismu a proti nominalistickému chápání společnosti, podle kterých společnost, a tedy i sociální patologie, je pouze název, kterým se sleduje vyjádření určitého celku individuí a jejich vzájemných vztahů (Hirner, 1976).

V této oblasti je třeba hledat všeobecné úsilí o budování kolektivní identity, překonávat dichotomické myšlení společenství a společnosti, ale i interpretace společenského života z pozic jednotlivce. (Mühlpachr, 2009).

1.1.2. Sociální deviace

Pojmem sociální deviace rozumíme či označujeme každé sociální chování (individua nebo skupiny), které porušuje nějakou sociální normu a je proto určitou částí společnosti odmítáno. Jedná se o dost široký pojem, protože neuvádí konkrétní normu, od níž se chování odchyluje. Také pojem neutrální, protože nevypovídá ani o tom, zda směr odchylky je pozitivní nebo negativní. Je i emocionálně indiferentní, protože neříká, zda dané konkrétní deviantní chování je dobré či špatné. Tento pojem má ještě další přednost a to, že se v něm předpokládá, že deviace se mění v závislosti na kulturním prostředí, na sociálním prostoru a času, a naopak nepředpokládá, že se lidé mechanicky dělí na normální a devianty – nabádá k toleranci a porozumění, nejen k odsouzení a trestu. Do poloviny osmdesátých let minulého století nebyl v obecně uznané pojmové výbavě oficiální marxistické sociologie. Teprve když sovětští autoři v čele s akademikem Kudrjacevem pojem rehabilitovali a dokonce se pokusili o svébytnou obecnou teorii deviace, byl pojem legitimizován i u nás. Pojem sociální deviace tak zahrnuje rozmanitá chování, fenomény, které nás trápí a zneklidňují. Každá společnost v přechodu – a naše společnost se nachází v tomto smyslu v situaci bezprecedentní – je přímo nabita deviantními fenomény. (Mühlpachr, 2009)

Je vcelku obecně přijato, že existují čtyři základní obecná vymezení teorií deviantního chování, z nichž každá má své klasiky, své přednosti a svá omezení:

- 1. teorie kulturního přenosu**, která tvrdí, že deviantní chování je naučeno stejným způsobem jako chování konformní, totiž interakcí s jinými lidmi, a proto vzniká v určitých subkulturách, v nichž je pokládáno za normální;
- 2. teorie strukturálního tlaku**, která předpokládá, že v každé společnosti vznikají situace či dokonce dlouhodobé stavy, na něž

určitá část populace reaguje chováním odchylným od normy (tradiční teze, že chudoba plodí zločin);

3. **kontrolní teorie**, která vysvětluje deviantní chování oslabením nebo absencí sociální kontroly, protože vychází z předpokladu, že je nutné si klást nikoliv otázku „proč lidé deviují od normy“, jak činí většina teorií, ale naopak „proč jsou lidé konformní“;
4. **etiketizační teorie**, která deviaci chápe jako výslednici efektivního označování některých lidí za devianty jinými sociálně významnými lidmi. (Mühlpachr, 2009)

1.1.3. Sociálně patologické jevy mládeže

V průběhu 20. století byly považovány za sociálně patologické jevy sebevražednost, alkoholismus, prostituce, rozvodovost, nezaměstnanost a válka. Později se k nim přidaly narkomanie, široké spektrum závislostí, násilí, agresivita a extremismus, který představuje dnes jedno z největších nebezpečí. Hrozí nebezpečí rezignace na jejich odstraňování, resp. eliminaci.

Problematika sociálně patologických jevů u mládeže se v posledních letech dynamicky vyvíjí, a proto některé nové a nečekaně se rozmáhající jevy, které dříve nebyly společenským problémem, je možno popsat pouze na základě dílčích zkušeností z praxe. Rozsah prorůstání sociálně patologických jevů chování dětí a mládeže je nezpochybnitelně závislý na těchto skutečnostech:

- Na kvalitě vnitřních regulativů chování (která závisí především na kvalitě socializačního procesu zejména v prostředí rodiny, školy a nejbližším sociálním okolí včetně volnočasových aktivit).
- Na kvalitě vnějších regulativů, tj. na intenzitě a funkčnosti formální kontroly (prováděné školou, policií, justicí, výchovnými zařízeními)

apod.) i neformální kontroly (prováděné členy rodiny, osobami blízkými, spolužáky, sousedy, vrstevníky atd.).

Na objektivní sociální situaci ve společnosti (včetně společensky propagované hierarchie hodnot, možnostech a kvalitě kultury). (Mühlpachr, 2009)

2. Prevence sociálně patologických jevů

Prevenčí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

2.1. Výzkumy sociálně patologických jevů v ČR

Problematické sociálně patologických jevů u mládeže bylo v naší zemi věnováno mnoho výzkumů již v minulosti, hlavně po 2. světové válce. Z oblasti sociálně patologických jevů byla zkoumána především kriminalita a delikvence dětí a mladistvých. Výzkum částečně probíhal detailní analýzou dat z kriminálních statistik.

Rozborem statistik bylo kupříkladu zjištěno, že mezi lety 1952 až 1966 došlo ke zvýšenému nárůstu trestné činnosti mladistvých a křivka vývoje kriminality mladistvých měla trvale vzrůstající tendenci. Ze statistik vyplynulo, že kriminalita mladistvých byla výrazně nižší na Slovensku oproti Čechům nebo Moravě, či výrazné rozdíly mezi jednotlivými okresy. Kriminalita dívek byla výrazně nižší než kriminalita chlapců a např. v roce 1966 tvořil její podíl v Čechách a na Moravě 10%, na Slovensku dokonce jenom 7% z celkové kriminality mladistvých. Další rozdíly byly vyzorovány v terčích útoků, chlapci se zaměřovali především na majetkovou kriminalitu, úmyslné útoky vůči zdravím osob a sexuální delikty,

kdežto u dívek tvořila největší podíl majetková kriminalita a prostituce. (Kriminalita mládeže, 1968)

V letech 1962 až 1965 proběhl výzkum sociálně patologických jevů uskutečněný Výzkumným ústavem kriminologickým při Generální prokuratuře. Z uvedeného výzkumu vybírám několik důležitých závěrů:

- Nezáleží tolik na tom, kolik času zbývá rodičům na výchovu, jako na tom, jak je tento čas využít a jak je výchova produktivní a efektivní
- Výchova dětí v rodinách nedelikventů je na kvalitativně vyšším stupni, než v rodinách delikventů
- Údaje o stupni dosažené přípravy na kvalifikované povolání poukazovaly na velmi závažnou skutečnost vysokého procenta nedoučenosti u souboru mladistvých delikventů (71,7%)
- Nápravou mají být přitažlivé formy mimoškolního vzdělávání, rozvíjení rozmanitých zájmových činností, využití specifického působení umění a kultury na citové a estetické cítění mládeže
- V 92,66% part mladistvých delikventů je členem party i jiná osoba, již soudně trestaná, která je často vedoucím členem party
- Party jsou složené z chlapců přibližně stejného věku, kteří se znají z místa svého bydliště a jsou protispolečensky zaměřeni
- Místa, kde vznikají party delikventů, jsou zpravidla velmi dobře vybavené kulturními, sportovními a vzdělávacími institucemi

Uvedený výzkum se dále zabývá problematikou trestné činnosti mladistvých zaměstnaných v hornictví a stavebnictví, mladistvých žijících ve velkých městech, kde na kriminalitu má vliv industrializace. Zkoumá světové a mravní názory mladistvých delikventů, problematiku part a otázky příčin recidivy. (Kriminalita mládeže, 1968)

2.2. Platné předpisy pro oblast sociálně patologických jevů

Na oblast sociálně patologických jevů a především jejich prevenci je zaměřena široká pozornost nejen ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které vydává příslušné zákony, vyhlášky a další vnitroresortní předpisy a dokumenty ale i ze strany dalších ministerstev. Jako příklad je vhodné uvést Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo financí, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra a v neposlední řadě i Ministerstvo práce a sociálních věcí.

V případě Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je nutné uvést zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství. Dále bych zmínil zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Tento zákon upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání a kariérní růst. Dalším příkladem může být zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy tuto oblast dále upravuje vydáváním vyhlášek zabývajících se např. náležitostmi plnění povinné školní docházky, poskytováním poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, pracovním řádem zaměstnanců škol a školských zařízení nebo zájmovým vzděláváním. (www.msmt.cz)

Jako příklad vnitroresortních předpisů a dokumentů je možné uvést Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č.j.: 14 423/1999-22. Dále Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j.: 28 275/2000-22. Případně program preventivních

aktivit Pedagogové proti drogám nebo Volný čas a prevence u dětí a mládeže. Důležitým dokumentem je rovněž Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012. (www.msmt.cz)

Následuje stručný výčet mimoresortních předpisů a dokumentů. Ve většině názvů následujících zákonů je stručný výčet oblastí, kterých se dotýká, proto záměrně neuvádím, o čem ten který zákon pojednává. Do kompetence Ministerstva zdravotnictví spadá kupříkladu zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými toxikomaniemi a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, příp. zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V případě Ministerstva financí jistě stojí za zmínku zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů. Ministerstvo spravedlnosti uplatňuje především Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který kromě jiného obsahuje skutkové podstaty trestných činů a tresty a sankce za ně ukládané. Dále ministerstvo uplatňuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů a často citovaný zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Za Ministerstvo vnitra je vhodné zmínit zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Posledním, nikoli však dle důležitosti, je ve výčtu Ministerstvo práce a sociálních věcí. Do jeho kompetencí spadá především zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění předpisů, dále zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů nebo Zákoník práce č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

V předchozím textu uvádím záměrně pouze stručný výčet nejdůležitějších zákonů a nařízení a to především z toho důvodu, že se této oblasti věnuje celá dlouhá řada dalších právních předpisů, nařízení a souvisejících dokumentů.

2.3. Prevence sociálně patologických jevů

S nástupem do základní školy si děti velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“, na níž jsou učitelé někdy více a někdy méně napojeni. V některých případech mohou být tyto skupiny zárodkem asociálních part, a to už i u dětí na prvním stupni ZŠ. Při systému výuky, kdy převládá tzv. frontální vyučování a učitel pouze předává poznatky dětem, se vyučování aktivně účastní jen malá část žáků. Větší část se účastní málo nebo vůbec. Ukazuje se, že mezi neparticipujícími žáky jsou ti, kteří mají vyšší pravděpodobnost sociálního selhání a osvojení si sociálně negativního chování. Závažným rizikem v těchto školách je stres a nuda. I tyto rizikové faktory mohou dovést děti až k závislosti na droze, ke vzniku násilí, šikany a dalších společensky negativních jevů, i přes prováděné a mnohdy nákladné a rozsáhlé preventivní programy.

Preventivní výchovně vzdělávací působení musí být neoddělitelnou součástí výuky a života základních škol a školských zařízení. Není dostatečně účinné preventivní aktivity realizovat pouze jako volnočasové aktivity organizované školou či školským zařízením anebo nejrůznějšími formami mimoškolní činnosti. Každodenní život školy musí mít takovou kvalitu, aby dětem umožňoval osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejúčinnějším preventivním nástrojem. Kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.

Základními kompetencemi prevence v rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu jsou

- zvyšování sociální kompetence – rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání
- posilování komunikačních dovedností – zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch, kritiku
- vytváření pozitivního sociálního klimatu – pocitu důvěry, bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině

vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty

- formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám – pěstování právního vědomí, mravních hodnot, humanistického postoje apod.

Dovednosti, znalosti a postoje, které si žáci osvojí, musí korespondovat s věkem a navazovat na předchozí zkušenosti.

K osvojení preventivních ochranných kompetencí je třeba zapracovat konkrétní témata prevence do vzdělávacího procesu, ale zejména pak dbát na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálních dovednostech. V oblasti znalostní se jako optimální jeví využití podnětů otevřené výuky, která je zároveň využitelná i k aktivnímu sociálnímu učení. Projektová výuka, kdy je vytvářen na úrovni třídy určitý projekt, podle kterého se dále pracuje. Integrované tematické vyučování ve smysluplných celcích za aktivní účasti žáků. Kooperativní vyučování s co největší participací dětí, při využití kritického myšlení, samostatné učební práce žáků a svobodné tvůrčí práce dětí. Uvedené přístupy jsou učením prožitkem, které je důležité v každém věku (zejména na prvním stupni základní školy). Tyto formy výuky umožní využívat v plné míře nový školský zákon.

Znalostní kompetence žáků

1. - 3. ročník

- žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní vědomí v oblasti sociálně patologických jevů

3. - 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě

- znají činnosti, které je vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jejich práva
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. - 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví
- respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod mezi spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnosti za případné protiprávní činy
- umí chápat zdraví ve smyslu holistickém, ve složce fyzické, duchovní, sociální
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky

- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dítěte je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek
- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry), odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat. (Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení, MŠMT 2001)

2.3.1. Primární prevence

Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

Důraz je kladen zejména na specifickou primární prevenci, tj. systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu. Součástí systému jsou Standardy primární prevence, od jejichž naplňování při preventivních aktivitách se očekává dodržení potřebné úrovně a kvality daných aktivit.

Specifická primární prevence může být realizována jako

- Všeobecná – specifická PP je zaměřena na cílovou skupinu např. třídu, u které není zatím specifikováno, nebo nejeví známky rizikového chování
- Selektivní PP – je zaměřena na primární cílovou skupinu – ta část populace, u které chceme zamezit vzniku rizikového chování
- Součástí primární prevence je také včasná intervence (někdy nazývaná též jako indikovaná prevence) která předchází sekundární prevenci, tj. přímé individuální práci s klientem

Nespecifickou primární prevencí se rozumí aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejímž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit. Programy nespecifické prevence (např. různé volnočasové aktivity) by existovaly a byly žádoucí i v případě, že by neexistovaly rizikové projevy chování, tj. bylo by i v takové případě smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat. Nespecifické programy v tomto smyslu nelze vztahovat k určitému fenoménu, jehož výskytu se program snaží předcházet (působí obecně, nespecificky), nebo jeho výskyt alespoň posunout do vyššího věku cílové skupiny. Jako primární prevence jsou s úmyslem získání finančního příspěvku velmi často prezentovány nejrůznější volnočasové aktivity. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012)

2.3.2. Cílové skupiny

Děti a mládež

Cílem působení v oblasti prevence rizikových projevů chování je dítě odpovědné za vlastní chování a způsob života v míře přiměřené jeho věku.

- s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům
- schopné dělat samostatná (a pokud možno správná) rozhodnutí při vědomí všech alternativ
- s přiměřenými sociálně psychologickými dovednostmi
- schopné řešit, případně schopné nalézt pomoc pro řešení problémů
- s vyhraněným negativním vztahem k návykovým látkám
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek
- otevřené a pozitivně nastavené k sociálním vztahům
- aktivně přijímat zdravý životní styl (životospráva, sportovní a kulturní aktivity)

Pedagogičtí pracovníci

Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí. Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti rizikovým projevům chování vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních.

Rodiče dětí a veřejnost

Cílem je aktivní zapojení rodiny i veřejnosti do prevence rizikových projevů chování, a to prostřednictvím dostatečného informování a aktivitami specificky zaměřenými na tuto cílovou skupinu. Důležité je i zapojení a spolupráce všech zainteresovaných subjektů jak resortu školství (PPP, SVP apod.), tak i resortů participujících a na primární prevenci spolupracujících (MPSV, MZ, MZ, Policie ČR, OSPOD apod.). (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012)

2.3.3. Preventivní programy

Specifické primárně-preventivní programy v oblasti prevence jsou tedy programy, které se explicitně zaměřují na určité cílové skupiny a snaží se hledat způsoby, jak předcházet vzniku a rozvoji rizikových projevů chování. Právě jasná profilace těchto programů na určitou formu rizikového chování odlišuje tyto programy od programů nespecifických. Specifičnost programů je dále dána nutností zaměřit se na určitou cílovou skupinu, jeví se jako ohroženější či rizikovější, než skupiny jiné. Není (ekonomicky a odborně) smysluplné, aby všemi typy těchto programů procházely např. všechny děti, ale pouze ty, u nichž předpokládáme vyšší pohotovost k rizikovému chování (ať již z hlediska věkového, sociálního apod.) Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly rozvíjeny.

Program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci:

Program má přinášet strukturované podněty pro potřeby prevence sociálně patologických jevů. Je optimální připravit celoroční program zaměřený na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálně komunikativních dovednostech. Projekt musí být určen pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku vést k pozitivní změně klimatu školy s minimem kázeňských problémů žáků ve škole i mimo školu. Je třeba jej realizovat na prvním i druhém stupni a ve spolupráci se školní družinou. Programy musí zasahovat výchovnou i naukovou složku vzdělání během celého školního roku, směřovat k pozitivnímu ovlivnění klimatu třídy, ke změně motivace žáků a pedagogů a změnám vyučovacích metod.

Příprava jednotlivých programů a jejich realizace by neměla být řešena formou nákupu služby mimo školu, ale měla by být v kompetenci třídních učitelů. Rozvrh třídy, úvazky jednotlivých vyučujících, prostředí, ve kterém bude program probíhat a fyzická náročnost programu určuje charakter a

personální zajištění programu. Základním předpokladem k maximální účinnosti programů je aktivní zapojení všech žáků třídy. Rodiče žáků musí být s celým projektem průběžně seznamováni.

Nabídka různých preventivních programů ze strany pedagogicko psychologických poraden, občanských sdružení apod. je sice rozsáhlá, ale měla by sloužit pouze v počátcích realizace preventivních aktivit. Do doby, než budou dostatečně proškoleni a erudováni pedagogové tak, aby se tyto aktivity zdravého životního stylu a prevence staly přirozenou součástí vzdělávacího procesu a života školy. (Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení. Praha: MŠMT, 2001)

Způsob realizace

První stupeň základní školy

1.-2. ročník

Po vstupu dětí do školy je potřeba vytvářet jim zejména modelové situace, se kterými se mohou setkat ve škole i mimo školu a nabízet konkrétní dovednosti. Pro vytvoření optimálního sociálního klimatu je důležité vzájemné poznání mezi žáky a pedagogy.

Program by měl být zaměřen na:

- uvědomování si vlastní osobnosti
- zvyšování pozitivního sebevědomí žáků
- nácvik vzájemné důvěry, úcty a sebeúcty
- vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou a snaha o přijímání těchto odlišností
- společné stanovení a zažití pravidel soužití mezi učiteli a žáky
- rozvoj schopnosti komunikovat a diskutovat, řešit problémy a konflikty
- rozvoj schopnosti vyjádřit svůj názor, klást otázky a umění říci „ne“

3.-5. ročník

V tomto období jsou optimální takové programy, které se zaměřují na pozitivní ovlivnění zdraví žáků, které je chápáno jako stav tělesné, duševní a sociální pohody. Zároveň by mělo docházet ke změně postojů k sobě, k prožívání sebe jako individuality, ale v kontextu s okolním světem, se školní komunitou a ostatními lidmi, k pozitivnímu myšlení a citovému naladění, k dodržování životosprávy a k osvojení si dovednosti řešit stres. Dále programy orientované na hlubší poznání dovedností, které si žák osvojil při vstupu do školy, na schopnost pracovat v kolektivu, a schopnost rozlišit co tělu prospívá a co tělu naopak škodí. To je vhodné realizovat formou pobytových programů spojených s aktivním trávením volného času (např. se sportovní činností). Měla by zde být osvojována i vzájemná pomoc, zvládnutí fyzicky náročných situací a podřízení se možnostem skupiny.

Druhý stupeň základní školy

Přechod na druhý stupeň základní školy přináší řadu změn a z nich vyplývajících zátěžových situací – patří sem např. změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod některých spolužáků (víceletá gymnázia apod.) a příchod nových spolužáků, zvýšené nároky na objem a strukturu učiva.

6. ročník

Program v tomto období je vhodné založit na aktivní práci jednotlivce i celé skupiny. V rámci tohoto programu je třeba stanovit pravidla soužití ve skupině – aktivní naslouchání, důvěryhodnost, toleranci, pravdivost, osobní nasazení. Pravidla lze stanovit na základě prožitku tak, aby je žáci přijali za svá. Program je vhodné doplnit hrami s nácvikem verbální a nonverbální komunikace, simulačními hrami, hrou na sebezpoznání a relaxačními aktivitami. Cílem je vytvořit dobře fungující tým.

Obsah programu:

- stanovení pravidel soužití v třídní komunitě

- vzájemné poznávání účastníků
- vytváření vztahu důvěry mezi učiteli a žáky a mezi žáky navzájem
- formování skupiny jako bezpečného místa, které žákům pomůže vyhnout se rizikovému společensky nežádoucímu chování – např. užívání alkoholu a drog
- začlenění nových žáků do komunity třídy

7. ročník

V tomto ročníku musí program reagovat na celou řadu změn, které přinášejí zátěžové situace v tomto věkovém období. Nástup puberty s celou řadou fyzických a psychických proměn je rizikovým obdobím pro nástup sociálně patologických jevů. Je proto nutné pokračovat v budování kvalitního vrstevnického týmu, ve kterém se žáci cítí jistě a bezpečně. Znovu je vhodné využít několikadenní pobytové soustředění se zaměřením na:

- vzájemné hlubší poznávání účastníků
- upevňování kolektivních vztahů se včasným zachycením nežádoucích projevů chování
- prohlubování důvěry vztahů
- trénink obrany před manipulací, umění říci „ne“
- trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- zvládání náročných fyzických i duševních situací
- umění vyrovnat se s neúspěchem

8. ročník

Program je vhodné realizovat aktivní formou. Osvědčenými metodami jsou hraní rolí, brainstorming, rozhovor, diskuse, empatie, kreslení a další. Je posilována činnost jednotlivců i spolupráce ve skupině. Dále volba vhodné komunikace a prosazování návrhů. Součástí programu by měly být využity metody kritického myšlení, her zaměřených na nácvik verbální a nonverbální komunikace, simulačních her relaxačních technik. Pomocí projektů je vhodné

ověřit kvalitu vytvořených postojů k sociálně patologickým jevům a ke zdravému životnímu stylu.

Program by měl být zaměřen na:

- nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků
- rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí
- upevňování vztahů mezi vrstevníky v komunitě
- řešení zátěžových situací
- zvýšení schopnosti odolávat zátěžovým situacím včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu a nevhodných způsobů chování
- společenské vztahy včetně mediální hygieny (vlivu reklamy apod.)
- modelové a projektové situace poskytující návody k řešení problémů
- přehled životních rizik

Vhodnou součástí programu jsou kompenzační a relaxační sportovní a turistické aktivity.

9. ročník

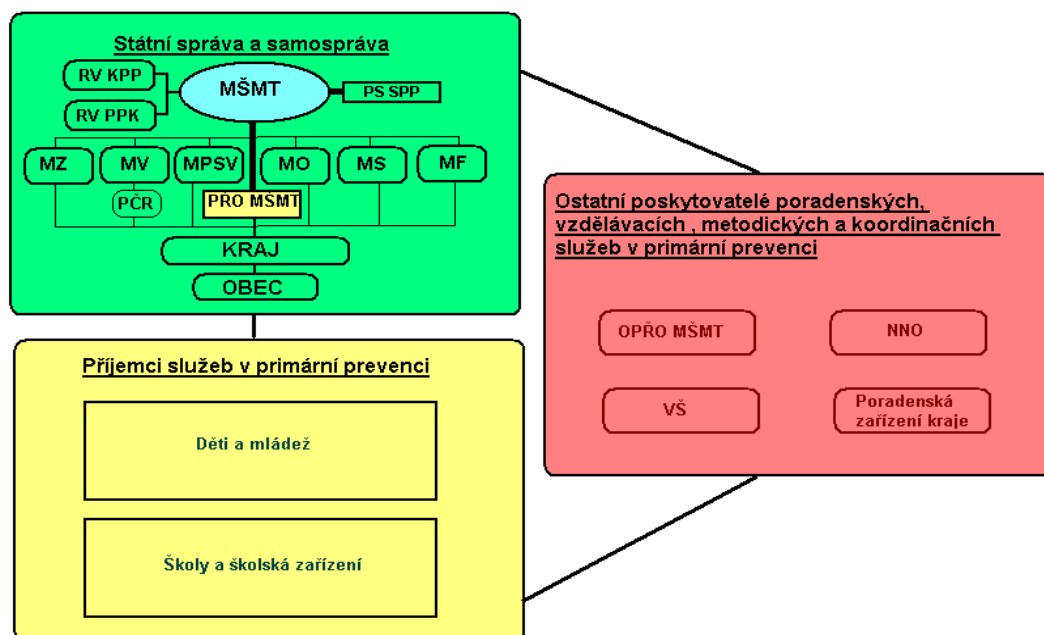
V posledním ročníku by měl program mapovat dosažené výsledky osobnostního a sociálního rozvoje. Zafixovat tyto postoje a dovednosti a využívat prvků programů předchozích. Převažovat by nyní měly formy práce podporující příznivé klima ve třídě a zážitkové aktivity.

Do všech uvedených programů je vhodné integrovat i aktivity, které souvisejí s výukovými předměty jako je zdravotní, ekologie, přírodověda apod. Mnohé z aktivit se nabízí k širšímu využití v hodinách přírodovědného i humanitního zaměření. Nedílnou součástí programů by měly být doplňkové aktivity, jejichž cílem je seznámit žáky s pohybovými aktivitami a sportem a jejich funkcí zdravotní, preventivní, relaxační a socializační. (Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení. Praha: MŠMT, 2001)

2.4. Systém prevence v ČR

Na **horizontální úrovni** ministerstvo aktivně spolupracuje s věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany) a neresortními orgány (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra – v těchto orgánech jsou zastoupeny všechny věcně příslušné resorty). Meziresortní spolupráce byla v roce 2009 rozšířena o Ministerstvo spravedlnosti.

V rámci této úrovně byly ustanoveny při ministerstvu: Pracovní skupiny specifické primární prevence složená ze zástupců věcně příslušných resortů, krajů, akademické obce, nestátní neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vysokých škol, přímo řízených organizací ministerstva a vybraných odborníků na danou problematiku. V roce 2009 bylo navrženo jmenování nových členů. Cílem těchto pracovních skupin je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti napříč resorty.

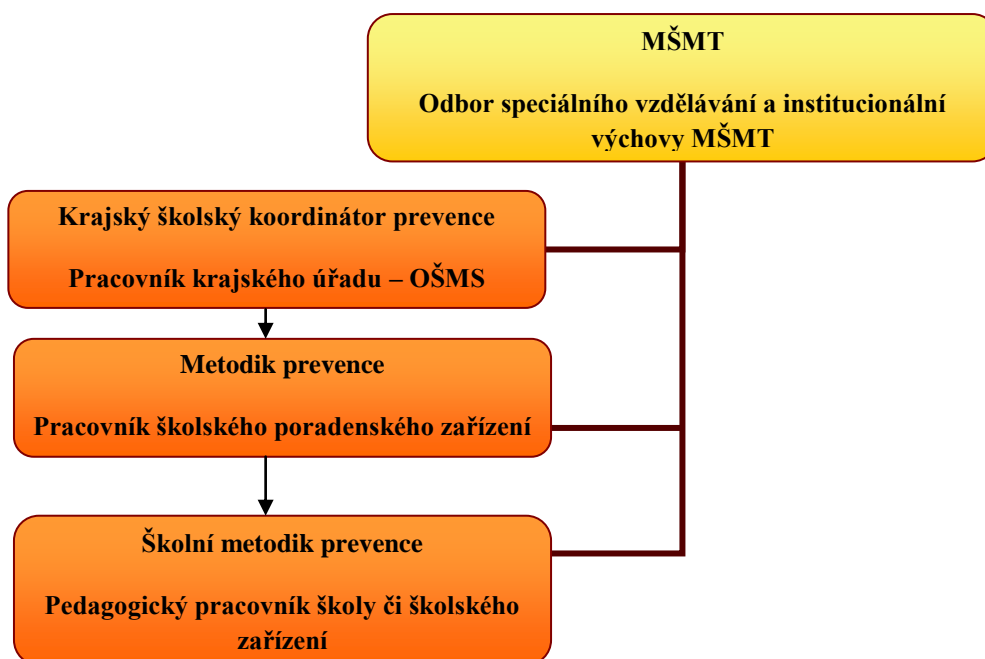

Vysvětlivky k použitým zkratkám:

RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
RVPPK	Republikový výbor pro prevenci kriminality
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PŘO	Přímo řízené organizace MŠMT
OPŘO	Ostatní přímo řízené organizace MŠMT*
PS SPP	Pracovní skupina specifické primární prevence
MO	Ministerstvo obrany
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MF	Ministerstvo financí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NNO	Nestátní neziskové organizace
VŠ	Vysoká škola

- * IPPP – Institut pedagogicko-psychologického poradenství
VÚP – Výzkumný ústav pedagogický
NÚOV – Národní ústav odborného vzdělávání
ÚIV – Ústav pro informace ve vzdělávání
AV – Antidopingový výbor

Na vertikální úrovni ministerstvo metodicky vede a koordinuje síť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajských úřadů), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školními metodiky prevence (vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních).

Je zřejmé, že vytvořený systém koordinátorů a metodiků, jejich činnost a existence celonárodní strategie na poli primární prevence doplněná (v mnoha případech) o obdobné strategie krajské, jsou pozitivními a efektivními prvky systému primární prevence resortu školství. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012)

2.5. Prevence ze strany PČR

Prioritou Ministerstva vnitra v oblasti prevence kriminality na následující období je také konstituování Preventivně informačních skupin Policie ČR (PIS). Jedná se o vytváření nových pracovišť Policie ČR na úrovni okresních, městských nebo obvodních ředitelství, jejichž úkolem je komunikace a spolupráce s místními orgány a institucemi, sdělovacími prostředky a občany. Cílem je integrovat Policii ČR do preventivních aktivit měst, poskytovat informace pro plánování preventivních opatření a informovat občany o možnostech a způsobech ochrany před trestnou činností a dopravní nehodovostí.

Konstituování PIS vychází ze skutečnosti, že Policie ČR disponuje nejkomplexnějšími informacemi o struktuře a charakteru trestné činnosti. Tyto informace jsou základní podmínkou pro formulování bezpečnostních a preventivních aktivit.

První pracoviště vznikla již během roku 1995 a 1996 (Plzeň a Ostrava). V dalších letech vznikala další a ke konci roku 2004 bylo celkem v České republice zřízeno 87 PIS - na úrovni okresních článků Policie ČR (okresní a městská ředitelství), na všech správách krajů, na některých oblastních ředitelstvích cizinecké a pohraniční policie, na Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie a na Policejním prezidiu.

V roce 1997 byla v Plzni otevřena první poradenská místnost pro veřejnost, začleněná do pracoviště plzeňské PIS. V současné době disponuje Policie ČR poradenskými centry i v Brně, Bruntále, Břeclavi, Hodoníně, Chebu, Karlových Varech, Kroměříži, Ostravě, Opavě, Praze, Prostějově, Sokolově, Šumperku, Uherském Hradišti a ve Zlíně. Policisté zde poradí a předvedou jak zabezpečit byt, rodinný domek či automobil, vysvětlí a na modelových, plně funkčních panelech mohou simulovat činnost zabezpečovací elektroniky stejně jako funkci bezpečnostních dveří, zámků, dveřních panoramatických kukátek a dalších zabezpečovacích systémů. Dalšími oblastmi jsou bezpečnost silničního provozu, odhalování padělků bankovek, drogová problematika, systém občanských radiostanic

a vyhledávání ohnisek kriminality v regionech, až na úroveň jednotlivých míst ve městech a obcích. (www.mvcr.cz)

Preventivní programy PČR

Ajaxův zápisník (Projekt určený pro žáky 2. tříd základních škol)

„Ajaxův zápisník“ je preventivní projekt, jehož cílem je zvyšovat právní vědomí již u dětí mladšího školního věku; průvodce jim dělá policejní pes Ajax.

Žáci druhých tříd základních škol se učí pomocí Ajaxova zápisníku předcházet různým sociálně patologickým jevům např.

- šikaně,
- alkoholu a nealkoholovým drogám,
- hazardním hram apod.

Seznamují se také s běžnými každodenními záležitostmi

- pohyb v silničním provozu,
- vlastní bezpečnost

Žáci dostávají zápisník, s kterým pracují po celý rok za pomoci učitelů a rodičů. Policisté pro ně připravují různé soutěže a testy a přitom zjišťují, co se od policejního psa Ajaxe naučili.

Učíme se s policií (Projekt určený pro žáky 1. až 9. tříd základních škol)

„Učíme se s policií“ je projekt, který byl vytvořen týmem preventistů Policie České republiky Správy Východočeského kraje a Okresního ředitelství Pardubice. Vznikl v době, kdy bylo nutné reagovat na stále stoupající celorepublikový trend v distribuci a výrobě omamných a psychotropních látek a na snižování věkové hranice konzumentů drog.

Zahrnuje cyklus pravidelných lekcí pro žáky prvních až devátých tříd základní školy a je realizován v průběhu školního roku. Obsahuje témata jako jsou například šikana, násilí, alkoholová a nealkoholová toxikomanie, týrání a zneužívání dětí apod. Současně s přednáškovou činností je využívána videoprojekce a pro přiblížení reálného světa jsou děti seznamovány i s vhodnými případy z policejní praxe. Dalšími motivujícími prvky, které projekt zatraktivňují, jsou jednorázové i dlouhodobé soutěže (např. výtvarné), prezentace výsledků jednotlivých soutěží v regionálním tisku, odměňování výherců drobnými dárkovými předměty a v neposlední řadě také návštěvy různých pracovišť policie.

Zpackané životy (Preventivně informační film)

„Zpackané životy“ je preventivně informační film Policie ČR Správy hl. města Prahy (dnešní krajské ředitelství policie hlavního města Prahy) z roku 2005. Videofilm je součástí širšího preventivního působení na žáky druhého stupně základních škol, studenty středních škol a učilišť. Jsou v něm znázorněny nejrůznější modelové situace, v nichž se může mladý člověk ocitnout ve volném čase nebo ve škole. Cílem filmu je zvyšovat právní vědomí dětí staršího školního věku a středoškoláků. Po zhlédnutí filmu by právní dopad měl být posílen i následující debatou s odborníky na danou oblast.

Nechte mě bejt! (Preventivně informační film)

Preventivně informační film z roku 2005 „Nechte mě bejt!“ si klade za cíl svými příběhy zvyšovat právní vědomí žáků základních škol. Jedná se o instruktážní videofilm vytvořený spoluprací policistů Policie ČR Správy hl. města Prahy (dnešní krajské ředitelství policie hlavního města Prahy) s řadou odborníků, ve kterém jsou obsaženy čtyři krátké příběhy motivované skutečnými událostmi z posledních let, jež se odehrály na území České republiky. Prostřednictvím těchto příběhů jsou dětem ukazovány nebezpečné situace, které je mohou potkat, reakce a následky obvyklého chování „obětí“

i „pachatelů“. Videokazeta zachycuje dva příběhy, které se věnují kontaktu s cizí nebezpečnou osobou. Další příběh se týká problému šikanování a poslední je věnovaný nebezpečí nálezu a manipulace s výbušninou. Na konci každého příběhu je zobrazena filmová montáž s ilustračními fotkami a daty, kdy se podobný příběh odehrál a jak skončil.

3. Výzkumná část

3.1. Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit současnou úroveň prevence sociálně patologických jevů na jednotlivých základních školách.

Porovnat úroveň probíhající prevence sociálně patologických jevů mezi jednotlivými typy základních škol, zaměřit se na rozdíly prevence na školách městského a vesnického typu.

Vzhledem k tomu, že se i já z pozice svého zaměstnání policisty aktivně účastním prevence na základních školách, bylo mým záměrem také zjistit šíři a formu využití externích programů a spolupráce škol s ostatními institucemi na prevenci sociálně patologických jevů.

3.2. Výzkumný soubor a průběh výzkumu

Cílovou skupinou respondentů ve výzkumu byly osoby znalé problematiky sociálně patologických jevů a jejich prevence na základních školách (školní metodik prevence, výchovný poradce) nebo osoby aktivně provádějící prevenci na dané základní škole (pedagogičtí pracovníci), pokud funkce metodika na škole není realizována. Výběr respondentů byl dán počtem základních škol v daných výzkumných lokalitách. Výzkumu se zúčastnilo 12 základních škol, 6 městského typu a 6 vesnického typu.

Pro výzkum byly vybrány základní školy v lokalitě mikroregion Hlinecko, oblast je mi dobře známa a sám jsem zde s některými školami na prevenci aktivně spolupracoval. Druhou výzkumnou lokalitou je hlavní město, neboť pražský region je místem mé aktivní policejní působnosti.

V průběhu měsíců října a listopadu roku 2010 mnou byly ve zmiňovaných regionech dotazníky distribuovány na místní základní školy, do rukou

ředitelé školy nebo přímo metodiků prevence s návodem pro správné vyplnění. Časová dotace pro vyplnění a odevzdání dotazníku byla stanovena do konce ledna 2011. Časový harmonogram výzkumu byl přizpůsobován plánu činnosti školních metodiků primární prevence a plánu vánočních prázdnin základních škol. V lednu 2011 byl sběr dat dokončen.

3.3. Výzkumné metody

Metodou vědecké práce se zpravidla rozumí obecné postupy, které vyjadřují přístup ke zkoumané skutečnosti. Na volbu výzkumné metody jsou kladeny požadavky, které zaručují, že získaným výsledkům je možno důvěřovat. Mezi požadavky patří: validita (platnost), reliabilita (spolehlivost) a praktičnost. (D.Holoušová, 1997)

Dotazník

Dotazníková metoda představuje takový postup, při kterém výzkumný pracovník předkládá zkoumaným osobám soubor otázek za účelem získávání měřitelných údajů. Dotazníková metoda slouží k získávání údajů od zkoumaných osob.

Správné použití metody dotazníku vyžaduje důkladnou teoretickou přípravu. Protože při této formě chybí přímý kontakt tazatele a dotazovaného, velmi záleží na promyšleném výběru a formulaci otázek i na jejich pořadí. Otázky v dotazníku musí být jasné, jednoznačně a konkrétně formulovány. Nesmí působit sugestivně ani vyžadovat vědomosti, které dotazovaní nemají. Nemají být kladeny otázky, jejichž zodpovězení vyžaduje značnou pracnost (vyhledávání dokumentů, dlouhé provádění výpočtů, dlouhé písemné odpovědi). Dotazník musí obsahovat jasné pokyny k vyplňování a být utvořený tak, aby umožnil snadné zpracování. (D. Holoušová, 1997)

Pro získání informací o probíhající prevenci na základních školách byl dotazník použit jako stěžejní metoda. Tvoří ho soubor 14 otázek rozdělených do 3 částí – dokumenty, pedagogičtí pracovníci, prevence. Konkrétní podoba dotazníku, která byla předkládána pověřeným osobám na jednotlivých základních školách, je součástí příloh a je označena jako příloha č. 1.

Rozhovor

Rozhovor je taková metoda, která je založena na přímém dotazování. Spočívá v bezprostředním osobním styku výzkumníka se zkoumanou osobou. Výzkumník při rozhovoru klade dotazy, na které zkoumaná osoba (respondent) odpovídá. Rozhovor bývá zaměřen na zjištění pokud možno objektivních údajů o určitém jevu.

Podle způsobu vedení rozhovoru rozlišujeme rozhovor:

1. Standardizovaný – rozhovor probíhá podle přesně určených, předem připravených otázek;
2. Nestandardizovaný – rozhovor probíhá volněji, výzkumník si připraví základní otázky, ale jejich obsah, pořadí a formulace přizpůsobuje podmínkám konkrétního rozhovoru.

Zvláštním druhem rozhovoru je interview. Od rozhovoru se liší tím, že výzkumník postupuje podle předem vypracovaného plánu, dodržuje připravené otázky, klade je v určitém pořadí a přesně zapisuje odpovědi. (D. Holoušová, 1997)

Rozhovor byl při sběru informací využit jako doplňková metoda. Některé otázky vyžadovaly volnou odpověď, nemohly být proto použity v dotazníku.

Respondenti byli dotazováni dle následného seznamu otázek.

1. Jak žáky seznamujete s prevencí sociálně patologických jevů?

2. Provádíte každoroční hodnocení minimálního preventivního programu?
3. V čem jsou podle Vás programy primární prevence přínosné?
4. Jaká je vaše zkušenost s externími programy? Jste spokojeni se spoluprací s externími spolupracovníky?
5. Děláte zpětnou vazbu po absolvování programu primární prevence?
6. Jsou ve vaší škole prováděny poradenské a konzultační služby? Kdo je provádí?

Pozorování

Pozorování patří k nejstarším a dodnes nejčastěji používaným metodám shromáždění údajů. Je to cílevědomé, záměrné, plánovité, soustavné a organizované vnímání jevů a procesů. Musí probíhat podle předem vypracovaného plánu, v němž jsou určeny pozorované objekty i pozorované jevy. Specifickým znakem pozorování je respektování spontánního průběhu pozorovaného dění.

Podle různých hledisek můžeme dělit pozorování na prvotní a druhotné, přímé a nepřímé, náhodné a záměrné, příležitostné nebo systematické, krátkodobé nebo dlouhodobé, vnější nebo účastnické. (D. Holoušová, 1997)

3.4. Analýza výzkumného materiálu

V lednu 2011 byl dokončen sběr dat, z doručených nestandardizovaných dotazníků se zpět vrátilo 12 vyplněných dotazníků. Výzkumný vzorek tedy zahrnuje informace získané od 12 školních metodiků primární prevence na základních školách v Praze a v mikroregionu Hlinecko.

Podle typu škol byl výzkumný vzorek dále rozdělen na 6 dotazníků získaných ze škol městského a 6 dotazníků ze škol vesnického typu v daných oblastech.

Získané informace byly celkově analyzovány a odpovědi na jednotlivé otázky vyhodnoceny procentuálním zastoupením. Pro potřebu podrobnější analýzy a porovnání úrovně prevence na jednotlivých typech škol, byly z daného celku zvlášť analyzované informace získané ze škol městského a vesnického typu.

Pro celkový výpočet procentuálního zastoupení odpovědí byl jako 100% brán objem dat získaný z celkového počtu všech 12 škol (dále v tabulkách uváděno jako celkově).

Pro výpočet procentuálního zastoupení odpovědí na jednotlivých typech škol pak 100% tvoří vzorek 6 škol městského typu (dále v tabulkách uváděno jako město) nebo 6 škol vesnického typu (dále v tabulkách uváděno jako vesnice).

Záznam všech získaných informací byl pro porovnání a přehled proveden do tabulek s uvedeným počtem procent.

Po provedení analýzy získaných dat bylo možno určit úroveň probíhající prevence sociálně patologických jevů na našich základních školách. Zjistit konkrétní rozdíly mezi jednotlivými školami, zejména v podobě využití metod, v zaměření na různé oblasti prevence, úroveň, kvalitu a spokojenost spolupráce s jinými institucemi.

Oddíl A dotazníku se zaměřuje především na dokumenty a další písemné podklady související s prevencí sociálně patologických jevů na základních školách. Cílem bylo zjistit, které dokumenty se konkrétně využívají v praxi. Tabulka č.1 shrnuje odpovědi na otázky č.1 a č.3 dotazníku a otázku č.1

rozhovoru, a podává informace o využívaných dokumentech spolu s konkrétním procentuální zastoupením.

Tabulka č. 1 Dokumenty využívané v prevenci sociálně patologických jevů

Název dokumentu	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
Školní preventivní program	58%	83%	33%
Minimální preventivní program	100%	100%	100%
Minimální preventivní program je písemně hodnocen	92%	100%	83%
Program proti šikanování	75%	100%	50%
Pokyn ředitele školy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky	33%	50%	17%
Materiál pro pracovníky skupiny pro řešení vzniklé šikany nebo podezření ze šikanování mezi žáky školy	33%	50%	17%
Školní řád- obsahuje prevenci sociálně patologických jevů	83%	83%	83%
jiné	17%	17%	17%

100% škol má vytvořený Minimální preventivní program. 83% škol má zakotvenou prevenci i jako součást svého vnitřního školního řádu. 75% škol využívá i program proti šikanování, objevuje se však rozdíl v zastoupení mezi jednotlivými typy škol: městské školy 100%, vesnické pouze 50%.

Prevence sociálně patologických jevů je součástí samotného vzdělávacího procesu ve školách a prolíná se jednotlivými předměty. Podoba školního vzdělávacího programu (ŠVP) na školách je rozdílná, školy si ho vytváří samostatně, proto je otázka zaměřena pouze na oblasti, které školám určuje Rámcově vzdělávací program, nikoliv jednotlivé předměty. Tabulka č.2 ukazuje zastoupení prevence v jednotlivých oblastech ŠVP.

Tabulka č. 2 Vzdělávací oblasti ŠVP v nichž je začleněna prevence sociálně patologických jevů

Subjekt	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
Člověk a jeho svět	83%	83%	83%
Člověk a společnost	67%	67%	67%
Člověk a příroda	50%	67%	33%
Člověk a svět práce	33%	50%	17%
Umění a kultura	42%	50%	33%
Člověk a zdraví	67%	67%	67%
Informační a komunikační technologie	42%	50%	33%
jiné	17%	17%	17%

V rámci ŠVP je prevence začleněna zejména v oblastech: 83% člověk a jeho svět, 67% člověk a společnost, 67% člověk a zdraví.

Oddíl B dotazníku zjišťuje podíl pracovníků ve školství na prevenci sociálně patologických jevů. Tabulka č. 3 obsahuje údaje o školních metodikách, což jsou osoby v této problematice nejvíce povolané. Následující tabulky č.4 a č.5 zjišťují aktivní podíl ostatních pedagogických pracovníků na prevenci a vzdělávání v této problematice.

Tabulka č. 3 Metodik prevence

	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
ve škole je metodik prevence	100%	100%	100%
tato funkce je vykonávána samostatně	75%	83% P1	67%
je spojena s výchovným poradenstvím	33%	33% P2	33%

Poznámka P1: na otázku, zda je funkce metodika prevence vykonávána samostatně, bylo v dotazníku uvedeno pouze na 1.stupni

Poznámka P2: na otázku, zda je funkce metodika spojena s výchovným poradenstvím, bylo v dotazníku uvedeno pouze na 2.stupni

100% škol má svého metodika prevence, ze 75% je tato funkce vykonávána samostatně, z 33% je spojena s funkcí výchovného poradce.

Tabulka č. 4 Pedagogičtí pracovníci podílející se na prevenci sociálně patologických jevů

Pedagogičtí pracovníci	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
metodik prevence	100%	100%	100%
výchovný poradce	75%	100%	50%
třídní učitelé	100%	100%	100%
ostatní pedagogičtí pracovníci	83%	83%	83%
vychovatelé v družině (v klubech)	58%	50%	67%

Aktivně se na prevenci podílí 100% metodiků prevence a třídních učitelů, z 83% ostatní učitelé.

Tabulka č. 5 Pedagogičtí pracovníci, kteří se účastní vzdělávání v rámci prevence sociálně patologických jevů

Pedagogičtí pracovníci	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
metodik prevence	100%	100%	100%
výchovný poradce	75%	100%	50%
třídní učitelé	42%	67%	17%
ostatní pedagogičtí pracovníci	25%	33%	17%
vychovatelé v družině (v klubech)	25%	33%	17%

Vzdělávání v oblasti prevence se účastní 100% metodiků, 75% výchovných poradců (město 100%, vesnice 50%), na vesnických školách 75% třídních učitelů.

Oddíl C dotazníku se věnuje již samotné prevenci. Otázky se zaměřovaly na to, jaký typ prevence je současně na našich základních školách převážně využíván (tabulka č.6) a jaké konkrétní metody se používají pro zjišťování výskytu samotných sociálně patologických jevů (tabulka č.7). Tabulky č.8 a č.9 ukazují, které sociálně patologické jevy jsou, dle četnosti výskytu, aktuální, a proto jsou nejčastěji zařazovány do prevence. Školy nejsou jediným subjektem, který se podílí na prevenci sociálně patologických jevu u dětí a mládeže, ale aktivně spolupracují s jinými odborníky a institucemi. Tabulka č.11 zaznamenává podíl externích pracovníků na prevenci. Doplnujícím rozhovorem byla zároveň zjišťována vlastní zkušenost metodiků a jejich spokojenost s touto spoluprací. Záznamy rozhovorů jsou uvedeny v závěru kapitoly (oddíl D). Aby prevence byla úspěšná a splnila svůj cíl, je důležité vybrat správnou metodu a formu práce s dětmi. Tabulka č. 12 uvádí nejosvědčenější metody a formy práce, které jsou v rámci prevence v praxi ve školství využívány.

Tabulka č. 6 Typ prováděné primární prevence

Typ primární prevence	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
plošný program primární prevence	83%	100%	67%
intervenční program primární prevence	50%	67%	33%
interní program primární prevence	33%	33%	33%

externí programy primární prevence	92%	100%	83%
---------------------------------------	-----	------	-----

92% škol využívá nabídky externích programů, 83% prevence tvoří plošný primární program v rámci výuky, ve městech jsou oba typy využívány ze 100% oproti vesnici (83%, 67%).

Tabulka č. 7 Metody šetření používané pro zjištění výskytu sociálně patologických jevů

Metody šetření	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
standardizované dotazníky	42%	50%	33%
testy	17%	17%	17%
rozhovor (s jednotlivci, skupinou, kolektivem)	92%	100%	83%
sociometrie	50%	67%	33%
dotazník	33%	33%	33%
jiné	42%	67	17%

92% škol jako hlavní zjišťovací metodu používá rozhovor, městské školy dále využívají sociometrii (67%), všechny ostatní metody nedosáhly výskytu využití 50%.

Tabulka č. 8 Interní program primární prevence

Sociální jevy	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
alkohol	50%	67%	33%
kouření	50%	67%	33%

drogová závislost	50%	67%	33%
drogy	42%	50%	33%
neolitismus - virtuální drogy	42%	50%	33%
patologické hráčství	25%	33%	17%
záškoláctví	33%	33%	33%
agresivita	42%	50%	33%
šikana (fyzická, psychická)	50%	67%	33%
kyberšikana	42%	50%	33%
vandalismus	42%	50%	33%
násilné chování	33%	33%	33%
domácí násilí	33%	33%	33%
zneužívání a sexuální obtěžování (dítě je obět')	33%	33%	33%
krádeže	25%	17%	33%
xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus	25%	33%	17%
úrazy	33%	33%	33%
první pomoc	33%	33%	33%
problematická spolupráce v kolektivu, třídě	42%	50%	33%
partnerské vztahy	33%	33%	33%
problém s autoritami	25%	33%	17%
komunikace	42%	50%	33%
stres a stresové situace	33%	33%	33%
zdravý životní styl	42%	50%	33%
správná výživa	33%	33%	33%

poruchy příjmu potravy	33%	33%	33%
sexuální výchova	33%	50%	17%
pohlavně přenosné choroby	42%	50%	33%
AIDS / HIV	33%	50%	17%
sekty a náboženská hnutí	25%	50%	0%
extremistické skupiny	33%	33%	33%
jiné	0%	0%	0%

Témata, ve kterých jsou nejčastěji využívány interní programy: alkohol, cigarety, drogy, a šikana 50% (město 67%, vesnice 33%). Ve městech hranice 50% navíc dosahují témata neolitismus, vandalismus, agresivita, kyberšikana, komunikace a spolupráce v rámci třídy, zdravý životní styl, sexuální výchova, pohlavně přenosné nemoci, AIDS a sekty.

Tabulka č. 9 Externí program primární prevence

Sociální jevy	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
alkohol	75%	83%	67%
kouření	75%	83%	67%
drogová závislost	50%	67%	33%
drogy	75%	100%	50%
neolitismus - virtuální drogy	42%	50%	33%
patologické hráčství	8%	17%	0%
záškoláctví	25%	33%	17%
agresivita	25%	17%	33%
šikana (fyzická, psychická)	92%	100%	83%

kyberšikana	67%	83%	50%
vandalismus	50%	50%	50%
násilné chování	33%	50%	17%
domácí násilí	33%	17%	17%
zneužívání a sexuální obtěžování (dítě je oběť)	42%	50%	33%
krádeže	17%	17%	17%
xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus	42%	67%	17%
úrazy	58%	83%	33%
první pomoc	67%	67%	67%
problematická spolupráce v kolektivu, třídě	33%	33%	33%
partnerské vztahy	17%	17%	17%
problém s autoritami	33%	33%	33%
komunikace	42%	33%	50%
stres a stresové situace	0%	0%	0%
zdravý životní styl	58%	67%	50%
správná výživa	42%	50%	33%
poruchy příjmu potravy	42%	67%	17%
sexuální výchova	67%	83%	50%
pohlavně přenosné choroby	42%	50%	33%
AIDS / HIV	83%	100%	67%
sekty a náboženská hnutí	50%	67%	33%
extremistické skupiny	17%	33%	0%
jiné	0%	0%	0%

Externí programy se obecně nejčastěji věnují tématům: 92% šikana, 83% AIDS, 75% alkohol, kouření, drogy.

Město: 100% drogy, šikana, 83% alkohol, kouření, kyberšikana, úrazy, sexuální výchova.

Vesnice: 83% šikana

Tabulka č. 10 Externí program je realizován

Místo realizace	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
v externím (neškolním) prostředí	50%	83%	17%
v jiné místnosti než školní třída (školní družina, školní klub)	42%	50%	33%
ve školní třídě	75%	83%	67%
třídní učitel je přítomen a účastní se programu	83%	67%	85%
program probíhá bez přítomnosti třídního učitele	25%	0%	50%

Programy se z 75% realizují ve školních třídách za přítomnosti třídního učitele (83%), města z 83% využívají navíc i externího prostředí.

Tabulka č. 11 Spolupráce škol s ostatními subjekty

Subjekt	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
okresní metodik prevence	83%	100%	67%
krajský školský koordinátor prevence	42%	50%	33%
PPP	83%	100%	67%
orgán sociálně – právní ochrany dětí	75%	83%	67%
dětský lékař	17%	0%	33%
odborný lékař	35%	17%	33%
psycholog	42%	67%	17%
PIS (preventivní informační skupina Policie ČR)	58%	67%	50%
policie ČR, městská policie	75%	83%	67%
nestátní a neziskové organizace	92%	100%	83%
rodiče	67%	50%	83%
jiné	0%	0%	0%

V rámci prevence sociálně patologických jevů školy nejčastěji navazují spolupráci s nestátními organizacemi (92%), okresním metodikem a Pedagogicko-psychologickou poradnou (PPP) (83%), Policií ČR a sociálními orgány (75%). Městské školy 100% spolupracují s PPP, okresním metodikem a neziskovými organizacemi, vesnické školy vedle neziskových organizací navazují větší spolupráci s rodiči (obě 83%).

Tabulka č. 12 Metody a formy práce využívané v rámci prevence sociálně patologických jevů

Metody a formy práce	zastoupení v %		
	celkově	město	vesnice
práce s jednotlivcem	83%	83%	83%
práce se skupinou	83%	85%	83%
charty (př. Charta proti šikanování)	8%	0%	17%
rozhovor (př. rozhovor v kruhu, ...)	83%	83%	83%
hraní rolí	67%	67%	67%
smlouvy	0%	0%	0%
hry (komunikační, kooperační, relaxační)	75%	67%	83%
monitorovací tabulky	17%	17%	17%
pravidla (př. Pravidla třídy, kolektivu...)	67%	67%	67%
cvičení	17%	17%	17%
divadelní představení	58%	67%	50%
hudební programy	42%	50%	33%
film, DVD	58%	67%	50%
kodexy	8%	0%	17%
besedy	92%	100%	83%
interakční a zážitkové metody	83%	83%	83%
projekty	67%	67%	67%
jiné....	0%	0%	0%

Nejpoužívanější metodou při práci s dětmi a mládeží je beseda 92%, dále je to práce s jednotlivci či kolektivem, rozhovor a interakční zážitkové metody (83%).

Oddíl D

Metodou rozhovoru jsem zjišťoval vlastní zkušenosti respondentů z praxe v oblasti prevence. Kladené odpovědi vyžadovaly volnou odpověď, proto jsem tuto metodu zvolil jako doplňkovou k dotazníku. Někteří respondenti byli otevření jiní naopak velmi struční. Z rozhovorů s metodiky vyplynulo, že v praxi jsou děti se sociálně patologickými jevy a jejich prevencí seznamovány převážně v rámci výuky a formou přednášek. Spolupráce s jinými organizacemi je přínosná především pro získání nových informací a rozšíření obzorů dětí, zlepšení vzájemných vztahů a komunikace. Zkušenosti se spoluprací jsou až na jednu výjimku pouze kladné.

Výtah z rozhovorů uvádím níže, u odpovědí je číslem uvedena frekvence výskytu opakování.

Jak žáky seznamujete s prevencí sociálně patologických jevů?

- 7x v rámci výuky předmětů (Ov, Vzk, Tv, Rv) a výchovně vzdělávacího procesu (odkaz na ŠVP)
- 6x besedy
- 3x přednášky, DVD a filmy
- 3x uskutečňováním programu primární prevence (interní, externí)
Externí programy – Ponorka – kompletní preventivní program pro 2. stupeň (žáci program absolvují v průběhu docházky od 6. až do 9. ročníku, 2x ročně), Ponorky – prevence v sexualitě, ČČK, KÚ Vysočina – první pomoc, KC Spektrum – návykové látky, Hrajeme si s poldou (PČR), preventivní soutěže p. Zavřel – komunikace, vztahy, volný čas
- 2x účast na mimoškolních preventivních akcích, zážitkové pobyty

- 2x třídnické hodiny
- příležitostně, dle potřeby

V čem jsou podle Vás programy primární prevence přínosné?

- 4x rozšiřují povědomí žáků o problematice, získávají nové informace
- 3x upevňují vazby v kolektivu, zlepšují vztahy děti x učitelé
- 3x předcházení problémů, snižují riziko výskytu jevů
- 2x pohled zvenčí
- formují postoje
- zlepšení komunikace
- napravují scestné názory a nepřesné informace
- mimo školu jsou děti otevřenější
- možnost učitele ovlivnit chování žáků
- praktické zkušenosti
- poskytují statistická data pro porovnání
- zapojení rodičů (vztah rodina x škola)
- spolupráce vyučujících různých předmětů
- využití neziskových organizací
- široká nabídka zájmových kroužků, využití volného času

Jaká je vaše zkušenost s externími programy? Jste spokojeni se spoluprací s externími spolupracovníky?

- 8x spokojenost (využíváme ověřené programy a kvalitní lektory)
- 2x většinou ano, záleží na spolupracovnících
- je nutné ověřovat a získávat reference
- někdy nevyhovují programy soukromých organizací
- malá zkušenost

Děláte zpětnou vazbu po absolvování programu primární prevence?

- 5x Ano
- 3x Ano, včetně konkrétního způsobu (klíma třídy, četnost kázeňských

přestupků, výstupy testů a dotazníků, výsledky vzdělávání, sociometrie, pohovory se žáky, ankety, schránka důvěry, školní časopis, volné psaní)

- někdy ano
- při ročním vyhodnocení programu
- pouze rozhovor nad závěrečnou zprávou z programu při pedagogické poradě
- ne

Jsou ve vaší škole prováděny poradenské a konzultační služby?

- 5x ne
- 4x ano
- dle potřeby

Kdo je provádí?

- 5x metodik prevence, výchovný poradce
- 3x třídní učitel
- 2x PPP, okresní metodik,
- 2x učitelé s kompetencí
- 2x externí organizace Ponorka, SVP Archa
- psycholog
- vedení školy

4. Shrnutí

Od října 2010 do ledna 2011 jsem na vybraných základních školách prováděl průzkum zabývající se prevencí sociálně patologických jevů. Cílem bylo zjistit současnou úroveň prevence, zaměřit se na konkrétní rozdíly v prevenci na školách městského a vesnického typu a zjistit šíři spolupráce škol s ostatními institucemi podílejících se na prevenci sociálně patologických jevů.

Pro výzkum byly vybrány základní školy v lokalitách hlavního města Prahy a mikroregionu Hlinecko. Cílovou skupinou byly osoby, které se aktivně zabývají prevencí (metodik prevence, výchovný poradce, pedagogové) na daných základních školách. Pro sběr informací byly použity metody: nestandardizovaný dotazník, rozhovor a pozorování.

Z výzkumného vzorku 12 základních škol jsem získal objem dat, který jsem analyzoval podle určených kritérií a všechny zjištěné výsledky pro přehled a možnost konkrétního porovnání zaznamenal do tabulek.

Po prostudování a vyhodnocení materiálu jsem došel k následujícím výsledkům a závěrům:

- všechny školy mají vytvořený Minimální preventivní program, většina má prevenci zakotvenou i ve školním řádu, což vychází z Metodického pokynu primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních Č. j.: 20 006/2007-51
- 100% městských škol využívá i program proti šikanování, vesnické školy pouze 50%, což naznačuje častější výskyt tohoto jevu ve městech
- ve Školních vzdělávacích programech je prevence všeobecně nejvíce obsažena v oblasti „člověk a jeho svět“
- na všech školách je metodik prevence, což odpovídá systému organizace prevence dle Metodického pokynu MŠMT, z 75% je tato

funkce vykonávána samostatně, z 33% je spojena s funkcí výchovného poradce

- na prevenci se plně podílí metodikové prevence a třídní učitelé, mají ze všech pedagogů nejbližší kontakt s dětmi, ve městech navíc i výchovní poradci (*procentuální zastoupení může být částečně zkrácené spojením s funkcí metodika*)
- vzdělávání v oblasti prevence se, vedle metodiků, účastní ve městech i výchovní poradci a na vesnických školách třídní učitelé, což vychází z jejich aktivního zapojení do systému prevence
- nejčastější metodou pro zjištění výskytu sociálně patologických jevů ve školách je rozhovor, městské školy navíc využívají sociometrii
- v praxi jsou děti se sociálně patologickými jevy a jejich prevenci seznamovány v rámci výuky a formou přednášek, 83% prevence tvoří plošný primární program, 92% škol využívá nabídky externích programů, ve městech jsou oba typy programů zastoupeny 100%
- programy se převážně realizují ve školních třídách za přítomnosti třídního učitele, města využívají navíc i externího prostředí, což je dáno širší nabídkou programů, při práci s dětmi a mládeží je nejpoužívanější metodou beseda, dále pak práce s jednotlivci či kolektivem, rozhovor a interakční zážitkové metody
- školy navazují v rámci prevence spolupráci převážně s nestátními organizacemi, okresním metodikem a Pedagogicko-psychologickou poradnou, Policií ČR a sociálními orgány, vesnické školy oproti městu navazují větší spolupráci s rodiči
- z rozhovorů s metodiky vyplynulo, že se spoluprací s jinými organizacemi a institucemi mají převážně kladné zkušenosti, spolupráce je přínosná především pro získání nových informací a rozšíření obzorů dětí, zlepšení vzájemných vztahů a komunikace
- obecně se externí programy věnují prevenci v oblasti šikany, která se objevuje na prvním místě žebříčku aktuálnosti všech škol, dále pak je

to alkohol, kouření, drogy a AIDS, ve městech navíc kyberšikana, úrazy a sexuální výchova

- interní programy se nejčastěji zaměřují na obecná témata: alkohol, cigarety, drogy a šikana, ve městech mají tato témata oproti vesnicím vyšší procentuální zastoupení a jsou vedle nich navíc zařazována i další témata: neolitismus, vandalismus, agresivita, kyberšikana, komunikace a spolupráce v rámci třídy, zdravý životní styl, sexuální výchova, pohlavně přenosné nemoci, AIDS a sekty, aktuálnost těchto témat je dána jiným životním stylem a způsobem trávení volného času dětí a mládeže ve městech, oba typy programů se zaměřují prakticky na stejná témata, lze tedy konstatovat, že v současné době obecně mezi nejzávažnější sociálně patologické jevy mezi dětmi mládeží na základních školách patří zvyšující se agresivita v podobě šikany, dále pak alkohol, kouření, drogy a AIDS, což ukazuje na konzumní způsob života dnešní mládeže.

Z uvedených výsledků výzkumu jsou zřejmé rozdíly mezi prevencí prováděnou na městském typu škol oproti školám vesnického typu. Dle mého názoru je toto v první řadě způsobeno finančními prostředky, kterými ta která škola disponuje. Je obecně známé, že městské školy mají více finančních prostředků a toto se odráží i na širší úrovni prováděné prevence. Na druhou stranu je nutné podotknout, že městské školy se potýkají s vyšší mírou projevů sociálně patologických jevů. Myslím si, že nabídka preventivních programů je dostatečně široká a pokrývá celou škálu nebezpečných jevů, avšak možnosti jejího využití jsou a v budoucnu zřejmě stále více budou limitovány dostupnými finančními prostředky. Prevence sociálně patologických jevů bude spolu s prudkým technickým, politickým a zejména společenským pokrokem v budoucnu získávat stále více na důležitosti a nelze tuto problematiku opomíjet.

5. Vlastní praktická zkušenost

Problematika sociálně patologických jevů mě zajímá a to nejen z hlediska mého zaměstnání policisty. Z tohoto důvodu, jsem se v době provádění výzkumu, na jedné konkrétní škole domluvil s vedením školy na provedení vlastní preventivní činnosti a tím získání praktické zkušenosti.

V případě mé vlastní prevence se jednalo o Základní školu v Kameničkách, kterou navštěvuje 131 žáků rozdělených do 1. až 9. třídy. Jedná se o jednu ze základních škol mikroregionu Hlinecko, kterou navštěvují nejen místní ale i žáci z blízkých okolních vesnic. Uvedenou základní školu jsem si vybral nejen proto, že jsem ji ve svém dětství rovněž navštěvoval, ale také z důvodu široké a vstřícné spolupráce s vedením školy a s pedagogickým sborem.

Před vlastní prevencí jsem navštívil pracoviště Preventivně informační skupiny Policie ČR, Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy, a zde jsem se domluvil, zda bych mohl být přítomen na některé z jejich preventivních přednášek. Toto se mi podařilo a po sdělení mého záměru pracovníkům PIS, mi z jejich strany byly nabídnuty materiály, které bych mohl použít k vlastní preventivní činnosti, což jsem velmi uvítal.

Vlastní preventivní činnost jsem po dohodě a s přihlédnutím ke školnímu rozvrhu zahájil dne 06. 12. 2010, a to se žáky 2. tř. výše uvedené školy. Pro tuto třídu jsem z materiálu poskytnutých PIS měl připraven obrázkový test o rozsahu jedné oboustranně potištěné stránky A4. Každá strana byla rozdělena na dva sloupce a každý ze sloupců obsahoval pět obrázků s různým textem. Obrázky obsahovaly různé nebezpečné situace a protichůdné situace byly vždy zobrazeny naproti sobě. Tento typ testu jsem zvolil záměrně z toho důvodu, že žáci 2. třídy již umí číst a na obrázcích znázorněné situace byly zobrazeny pro ně pochopitelnou formou. Úkolem dětí bylo určit, který z obrázků je správný a proč. Zájem žáků o tuto problematiku a množství doplňujících dotazů bylo tak velké, že obrázkový test zaplnil celou vyučovací hodinu.

Vlastní preventivní činnost jsem pokračoval téhož dne v multimediální místnosti školy, kde jsem žákům 3. a 5. třídy promítal film s názvem Nechte

mě bejt, rovněž poskytnutý pracovníky PIS. Cílovou skupinou filmu jsou žáci druhých až šestých tříd základních škol a jeho principem je nenásilnou formou a komunikací s přednášejícím, žáky upozornit na rizikové situace. Celý film je sestaven ze čtyř příběhů, které zachycují děti v nebezpečných situacích a to: kontakt s cizí/nebezpečnou osobou, jeden příběh zaměřený na chlapce a druhý na dívky, šikana ve škole a manipulace s výbušninami. Presentaci filmu jsem zvolil tím způsobem, že jsem žákům před jednotlivými příběhy představil hlavní hrdiny a upozornil na problematiku, na kterou je konkrétní příběh zaměřen. Poté jsem celý příběh promítl. Po skončení příběhu jsem s žáky diskutoval o problematice, ptal jsem na jejich názory a dotazy, případně jejich vlastní zkušenosti. Po diskuzi jsem vždy pustil závěrečnou část příběhu, kde je zobrazena filmová montáž s ilustračními fotografiemi a s daty, kdy se podobný příběh v posledních deseti letech skutečně stal, i jak skončil. Součástí závěrečné části jsou i rady, jak se v dané situaci zachovat. Poté jsem pokračoval s prezentací dalšího příběhu. Po skončení prezentace celého filmu, což zabralo dvě vyučovací hodiny, jsem odpovídal na dotazy a dotazoval se na celkové dojmy z prezentace. Setkal jsem se s velkým zájmem o prezentovaný materiál a žáci i přítomní pedagogové byli s mojí přednáškou velmi spokojeni.

Ve stejném duchu jako u předcházející dvou tříd, jsem ještě téhož dne pokračoval v prezentaci filmu *Nechte mě bejt* i u žáků 4. třídy. Protože jsem na svoji přednášku měl vyčleněnu pouze jednu vyučovací hodinu, vybral jsem k prezentaci pouze dva příběhy. První příběh se týkal problematiky kontaktu s cizí/nebezpečnou osobou a druhý příběh s tématem šikany. Tyto příběhy jsem zvolil záměrně, protože jsem již z dřívější spolupráce se školou měl informace, že k podobným událostem v nepříliš vzdálené minulosti došlo. O to větší byl zájem žáků o danou problematiku a především o rady, co v dané situaci dělat. Velký zájem o danou problematiku projevil i přítomný pedagog.

Další preventivní činností jsem pokračoval dne 08. 12. 2010 a to se žáky 1. třídy. Pro nejmladší žáky jsem měl připravenou barevnou publikaci *Poldovy omalovánky*, opět z materiálů poskytnutých pracovníky PIS. Jednalo se o

omalovánky, které uvnitř obsahovaly na jedné straně barevný obrázek dítěte v nebezpečné situaci a na protější straně černobílý obrázek stejné situace ale zobrazený tak, jak by danou situaci dítě mělo správně řešit. Na obrázcích byly zobrazeny děti v situacích, jako je nebezpečná hra na vozovce, setkání s cizím člověkem, správné chování při jízdě na jízdním kole na vozovce nebo manipulace s nalezenými výbušninami. Omalovánky představovaly nenásilné seznámení dětí s nebezpečnými situacemi a to bez nutnosti, aby děti uměli číst. Nad každým obrázkem jsem se spolu s dětmi pozastavil a vysvětlil danou problematiku. Podle odezvy dětí usuzuji, že je dané téma skutečně zajímavé. Moje preventivní činnost následovala prezentací filmu *Nechte mě být*, tentokrát žákům 6. a 7. třídy. V prezentaci jsem pokračoval podle stejného scénáře, jako v případě 3. a 5. třídy, tedy promítnutím celého filmu, včetně odpovědí na dotazy a následnou diskuzí nad konkrétními případy, které se skutečně staly. Odezva ze strany žáků byla výborná a byl jsem mile překvapen, že prezentaci dále sledovaly obě třídy, přestože jedné z nich začala volná hodina a jejich přítomnost již nebyla povinná. V poslední části své preventivní činnosti jsem se věnoval žákům 8. a 9. tř. Pro ně jsem od pracovníků PIS měl připraven film s názvem *Zpackané životy*. Jednalo se o film určený pro žáky druhého stupně základních škol, studenty středních škol a učilišť. Jsou v něm znázorněny nejrůznější modelové situace, v nichž se může mladý člověk ocitnout ve volném čase nebo ve škole. Cílem filmu je zvyšovat právní vědomí dětí staršího školního věku a středoškoláků. Film jako takový žáky zaujal, avšak byl zde již patrný výrazně menší zájem než v případě mladších žáků. Stejně tak nebyly k tomuto tématu téměř žádné dotazy.

Vlastní praktickou zkušenost při provádění prevence na základní škole hodnotím velmi kladně a odcházel jsem s dojmem, že jsem pro žáky udělal něco přínosného. Celou prevenci jsem záměrně prováděl v roli policisty, nikoli jako civilní osoba. Z pozdější diskuze s vedením školy vyplynulo, že i toto přispělo ke zvýšenému zájmu žáků o problematiku prevence. Dále mi bylo sděleno, že preventivní činnost policisty je výrazně upřednostňována, před prevencí např. ze strany vyléčeného narkomana.

Závěr

Problematicke sociálně patologických jevů v současné době věnována větší pozornost než kdy dříve. Novodobá společnost si postupem času začíná uvědomovat, že je nutné sledovat prudký technický, politický i společenský vývoj, který ovšem přináší i negativní jevy.

Z pozice policisty služby pořádkové policie je mi problematika sociálně patologický jevů, nejen dětí a dospívajících, velmi blízká. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl vypracovat výzkumnou práci na uvedené téma. Svoji práci jsem zaměřil na oblast prevence sociálně patologických jevů na základní škole neboť ona má velký vliv na dospívající mládež. Stěžejním bodem práce bylo zjištění úrovně a šíře prováděné prevence na jednotlivých školách. Pro srovnání jsem provedl výzkum na vybraném vzorku základních škol městského a vesnického typu, který jsem realizoval tak, že jsem sestavil nestandardizovaný dotazník a ten jsem následně k vyplnění rozdál preventivním pracovníkům těchto škol. Jednalo se o vzorek 12 základních škol, z toho 6 škol městského a 6 škol vesnického typu. Zpět se mi vrátilo všech 12 rozdaných dotazníků. Spolupráce oslovených škol byla výborná a vyjma jednoho případu školy městského typu se mi vyplněné dotazníky vrátily ve velmi krátkém čase.

Vyhodnocením materiálů jsem došel ke zjištění, že kupříkladu 100 % oslovených škol má vytvořený Minimální preventivní program, drtivá většina škol má prevenci zakotvenou ve vnitřním školním řádu ale jen polovina vesnických škol využívá programy proti šikanování. Dále např., že na všech školách mají metodika prevence a na prevenci se podílí i třídní učitel, velká většina škol využívá nabídky externích programů a nejčastější metodou při práci je beseda. V prováděné prevenci a využívání externích programů a jejich forem jsou zřejmé nepřehlédnutelné rozdíly mezi městským a vesnickým typem škol. To je podle mého názoru dáno finančními možnostmi té které školy.

Výzkumnou část jsem se rozhodl rozšířit o vlastní praktickou zkušenost tím, že jsem osobně na jedné základní škole prováděl prevenci u žáků 1. až

9. třídy. Tímto se mi výrazně rozšířily obzory o způsobu provádění prevence. Protože jsem s podobnou činností neměl dřívější zkušenosti, byla to pro mne nová a zajímavá zkušenost. K vlastní činnosti je nutné uvést, že jsem používal materiály poskytnuté pracovníky Preventivně informační skupiny PČR hl. m. Prahy, které jsem doplnil vlastními zkušenostmi a odpověďmi na vznesené dotazy. Z vlastní praktické zkušenosti jsem si odnesl zjištění, že žáci základních škol mají v drtivě většině o problematiku rizikového chování zájem, chtějí vědět o možných nebezpečích a jejich předcházení či řešení a preventivní činnosti se aktivně zúčastňují. Toto zjištění je pro mě důležité nejen z hlediska mé pracovní činnosti jako policisty ale především pro moji budoucí spolupráci při provádění další prevence.

Seznam použité literatury

1. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D. et URBANOVSKÁ, E.,
Obecná pedagogika I., Hanex Olomouc, 1997.
2. KLIMEŠ, L., Slovník cizích slov, SPN Praha, 1985. Pub. č. 14-621-85
3. KOLÁŘ, M., Bolest šikanování, Portál Praha, 2001. ISBN 80-7178-513-X.
4. MATĚJČEK, Z., Co děti nejvíc potřebují, Portál Praha, 1994. ISBN 978-80-7367-504-2.
5. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., Mládež a delikvence, Portál Praha, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
6. MÜHLPACHR, P., Sociopatologie, Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4550-7.
7. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, MŠMT Praha, 2001.
8. Nechte mě bejt!, PIS PČR hl. m. Prahy.
9. NEŠPOR, K., CSÉMY, L., Alkohol, drogy a vaše děti, BESIP Praha, 1997.
10. NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H., Zásady efektivní primární prevence, Sportpropag Praha, 1999.
11. OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z., Kriminalita mládeže, Státní tiskárna Praha 1, 1968. Pub. č. 36-027-68-02/41.
12. ŘÍČAN, P., Cesta životem, Portál Praha 2004, ISBN 80-7178-829-5
13. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012, MŠMT Praha, 2009.
14. Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení, MŠMT Praha, 2001.
15. Zpackané životy, PIS PČR hl. m. Prahy.

Internet

1. Historický vývoj etiky. Přístup z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etika>
2. Historický vývoj morálky. Přístup z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mor%C3%A1lka>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Obrázkový test Preventivně informační služby PČR hl. m. Prahy

Příloha č. 3: ukázka barevné publikace Poldovy omalovánky

Příloha č. 1 - Dotazník

Vážení,

jsem student PdF UK a zaměstnanec Policie ČR. Jako téma své závěrečné práce jsem si vybral „Prevence sociálně patologických jevů na základních školách“. Rád bych Vás touto cestou požádal o Váš čas a pomoc při realizaci výzkumu pro svou bakalářskou práci. Děkuji.

Dotazník

Název školy:

Místo, region:

Typ školy: městská x vesnického typu

A. Dokumenty

1. Jaké dokumenty má vaše škola v rámci prevence sociálně patologických jevů vytvořeny? (zaškrtněte)

☐	Školní preventivní program (součást ŠVP)
☐	Minimální preventivní program (aktuálně pro daný školní rok)?
☐	Program proti šikanování (součást preventivního programu)
☐	Pokyn ředitele školy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky
☐	Materiál pro pracovníky skupiny pro řešení vzniklé šikany nebo podezření ze šikanování mezi žáky školy
☐	jiné

2. Ve kterých vzdělávacích oblastech vašeho ŠVP je prevence sociálně patologických jevů začleněna?

☐	Člověk a jeho svět
☐	Člověk a společnost
☐	Člověk a příroda
☐	Člověk a svět práce
☐	Umění a kultura
☐	Člověk a zdraví
☐	Informační a komunikační technologie
☐	jiné

3. Je prevence sociálně patologických jevů zakotvena i ve vašem školním řádu?

Ano x ne

B. Pedagogičtí pracovníci

4. Je ve vaší škole Metodik prevence? Ano x ne

5. Jak je funkce metodika realizována? (nevyplňujte, pokud jste v otázce 4. odpověděli ne)

☐	tato funkce je vykonávána samostatně
☐	je spojena s výchovným poradenstvím

6. Kterí pedagogičtí pracovníci se ve vaší škole podílí na prevenci sociálně patologických jevů?

☐	metodik prevence
☐	výchovný poradce
☐	třídní učitelé
☐	ostatní pedagogičtí pracovníci
☐	vychovatelé v družině (v klubech)

7. Kterí pedagogičtí pracovníci se účastní vzdělávání v rámci prevence sociálně patologických jevů (účast na seminářích, kurzech)?

☐	metodik prevence
☐	výchovný poradce
☐	třídní učitelé
☐	ostatní pedagogičtí pracovníci
☐	vychovatelé v družině (v klubech)

C. Prevence

8. Jaký typ primární prevence je prováděn ve vaší škole?

☐	plošný program primární prevence (program zařazený z důvodu předcházení výskytu rizikového chování, realizován ve všech třídách)
☐	intervenční program primární prevence (program realizovaný pouze v „zasazené“ třídě)
☐	interní program primární prevence (realizovaný pracovníky školy)
☐	externí programy primární prevence (realizován lektory z externí organizace)

9. Jaké používáte metody šetření pro zjištění výskytu sociálně patologických jevů?

	standardizované dotazníky
	testy
	rozhovor (s jednotlivci, skupinou, kolektivem)
	sociometrie
	dotazník
	jiné

10. Interní program primární prevence je v naší škole realizován v těchto oblastech: *(vyplňte, pokud jste zaškrtnli v otázce 8)*

	alkohol
	kouření
	drogová závislost
	drogy
	neolitismus - virtuální drogy (počítač, televize, video)
	patologické hráčství
	záškoláctví
	agresivita
	šikana (fyzická, psychická)
	kyberšikana
	vandalismus
	násilné chování
	domácí násilí
	zneužívání a sexuální obtěžování (dítě je obět')
	krádeže
	xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus
	úrazy
	první pomoc
	problematická spolupráce v kolektivu, třídě
	partnerské vztahy
	problém s autoritami (učitelé, rodiče)
	komunikace (špatná komunikace mezi žáky)
	stres a stresové situace
	zdravý životní styl

	správná výživa
	poruchy příjmu potravy
	sexuální výchova
	pohlavně přenosné choroby
	AIDS / HIV
	sekty a náboženská hnutí
	extremistické skupiny
	jiné

11. Externí programy primární prevence jsou realizovány v těchto oblastech:
(vyplňte, pokud jste zaškrtnli v otázce 8)

	alkohol
	kouření
	drogová závislost
	drogy
	neolitismus - virtuální drogy (počítač, televize, video)
	patologické hráčství
	záškoláctví
	agresivita
	šikana (fyzická, psychická)
	kyberšikana
	vandalismus
	násilné chování
	domácí násilí
	zneužívání a sexuální obtěžování (dítě je obět')
	krádeže
	xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus
	úrazy
	první pomoc
	problematická spolupráce v kolektivu, třídě
	partnerské vztahy
	problém s autoritami (učitelé, rodiče)
	komunikace (špatná komunikace mezi žáky)
	stres a stresové situace
	zdravý životní styl
	správná výživa
	poruchy příjmu potravy

	sexuální výchova
	pohlavně přenosné choroby
	AIDS / HIV
	sekty a náboženská hnutí
	extremistické skupiny
	jiné

12. Externí program je realizován:

	v externím (neškolním) prostředí
	v jiné místnosti než školní třída (školní družina, školní klub)
	ve školní třídě
	třídní učitel je přítomen a účastní se programu
	program probíhá bez přítomnosti třídního učitele

13. V rámci prevence sociálně patologických jevů, naše škola spolupracuje:

	okresní metodik prevence
	krajský školský koordinátor prevence
	PPP
	orgán sociálně – právní ochrany dětí
	dětský lékař
	odborný lékař
	psycholog
	PIS (preventivní informační skupina Policie ČR)
	policie ČR, městská policie
	nestátní a neziskové organizace
	rodiče
	jiné

14. Jaké metody a formy práce v rámci prevence sociálně patologických jevů využíváte?

	práce s jednotlivcem
	práce se skupinou
	charty (př. Charta proti šikanování)
	rozhovor (př. rozhovor v kruhu, ...)
	hraní rolí
	smlouvy
	hry (komunikační, kooperační, relaxační)
	monitorovací tabulky
	pravidla (př. Pravidla třídy, kolektivu...)

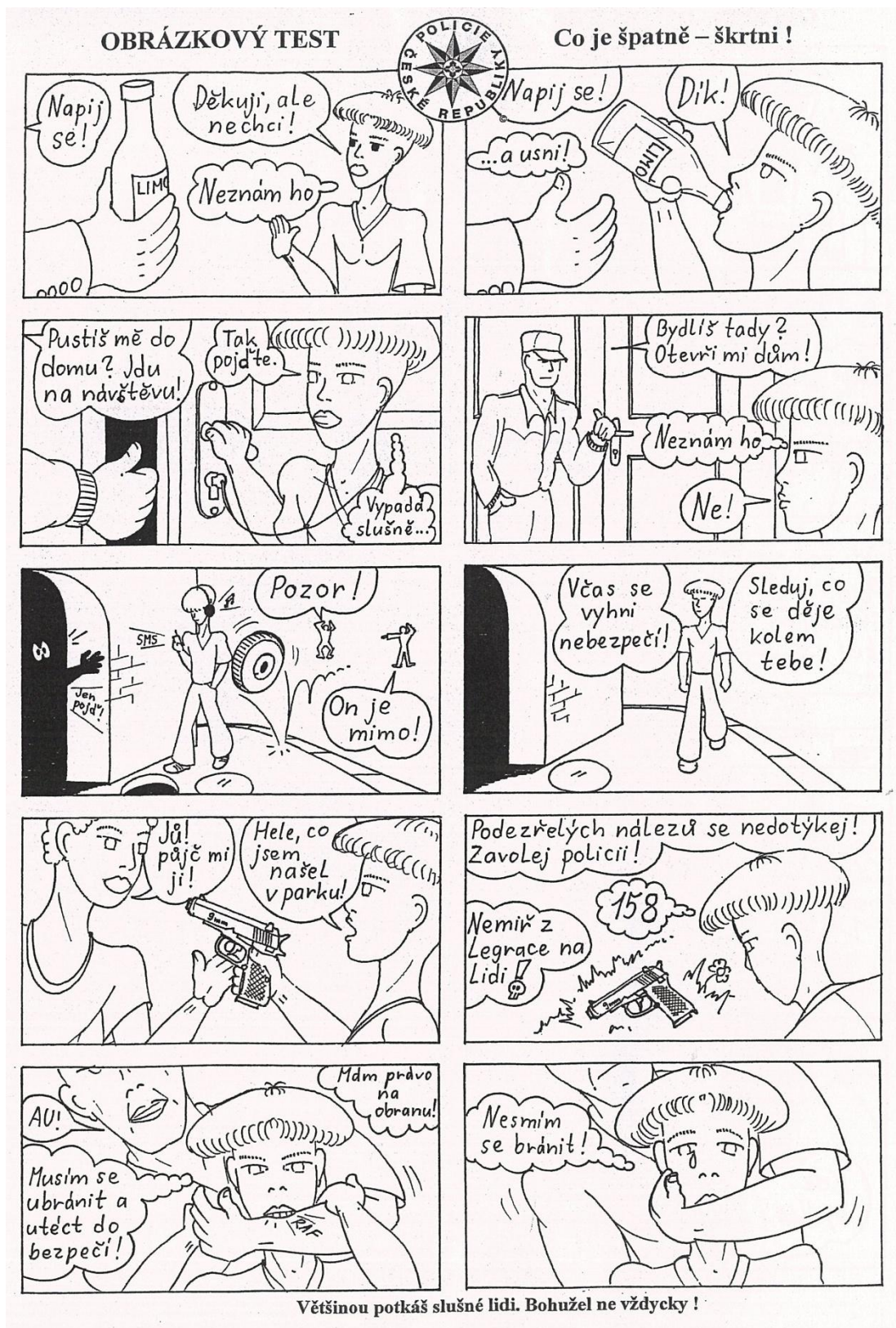
	cvičení
	divadelní představení
	hudební programy
	film, DVD
	kodexy
	besedy
	interakční a zážitkové metody
	projekty
	jiné....

U následujících otázek Vás prosím o krátkou volnou odpověď

- 1. Jak žáky seznamujete s prevencí sociálně patologických jevů?**
- 2. Provádíte každoroční hodnocení minimálního preventivního programu?**
- 3. V čem jsou podle Vás programy primární prevence přínosné?**
- 4. Jaká je vaše zkušenost s externími programy? Jste spokojeni se spoluprací s externími spolupracovníky?**
- 5. Děláte zpětnou vazbu po absolvování programu primární prevence?**
- 6. Jsou ve vaší škole prováděny poradenské a konzultační služby? Kdo je provádí?**

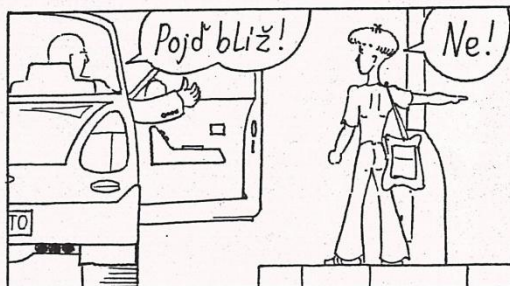
Ještě jednou Vám děkuji za Váš čas a trpělivost při vyplňování dotazníků

Příloha č. 2 – Obrázkový test PIS PČR hl. m. Prahy

OBRAŽKOVÝ TEST

Co je špatně – škrtni !

Většinou potkáš slušné lidi. Bohužel ne vždycky !

Příloha č. 3 – ukázka barevné publikace Poldovy omalovánky

